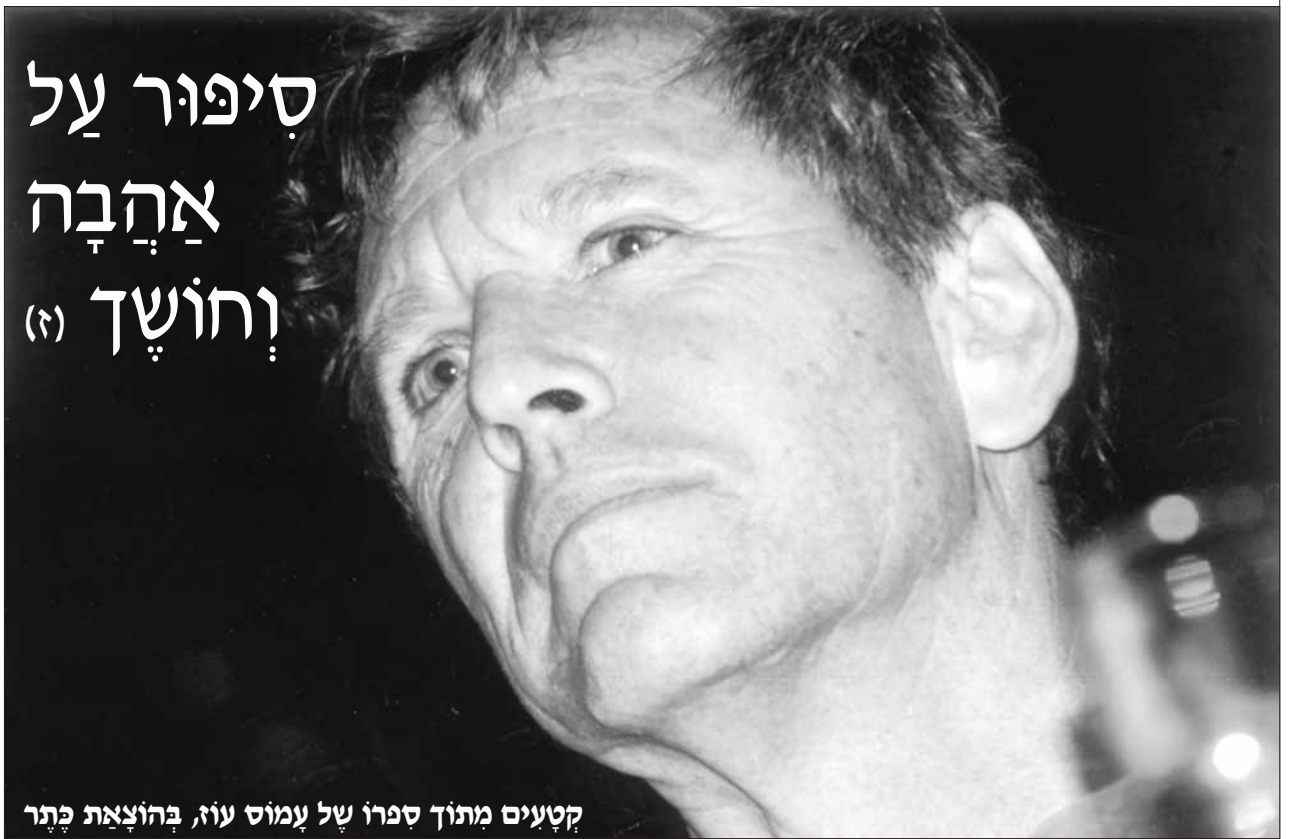

סיפור על אהבה וחושך (א)

קטעים מתוך ספרו של עמוס עוז, בהוצאת כתר

ששומר עלינו), מין מעטפת עופרת (סוג של מתכת) שהגנה עלי במים הראשונים מפני ההלם (שוק) ומפני הפאב. מעכשיו הייתי חשוף (גלוי).

ככל שחודלתי (הפסקתי) לשנוא את אמי התחלתי לתעב (לשנוא) את עצמי. עדיין לא הייתה בלבי שום פינה פנויה להכיל את סבלה של אמי, את בדירותה, את המחנק שהלך וסגר עליה, את זוויעת (דבר נורא) ייאושיה (חוסר התקווה שלה) בלילות האחרונים לחייה. עדיין חייתי רק את אסוני ולא את אסונה. אבל שוב לא כעסתי עליה אלא להפך, האשמתני אותי: לו רק הייתי בן יותר טוב, יותר מסור, לא מפזר את בגדי על הרצפה, לא מציק (לא מפריע) לה ולא מנרנד, מכין שיעורים בזמן, מוריד בראשון כל ערב את פח האשפה בלי שיצטרכו לגעור בי (לכעוס עלי), לא ממרר את החיים לא מרעיש לא שוכח לכבות לא חוזר בחולצה קרועה לא מסתובב לה במטבח בנעליים מלאות בוז. לו רק הייתי קצת יותר מתחשב במיגרנות (פאבי ראש) שלה. או לו לכל הפחות הייתי משתדל למלא את רצונה ולהיות קצת פחות חלש וחיוור, לאכול כל מה שבישלה והגישה לי בלי לעשות לה כל־כך הרבה בעיות, להיות למענה (בשבילה) ילד קצת יותר חברותי ופחות מתבודד (לבר), קצת פחות רזה וירוד ויותר שזוף ואתלטי, כמו שהיא רצתה שאהיה:

ואולי דווקא להפך? לו הייתי חלש עוד הרבה יותר, חולני משותק בכיסא גלגלים, נגוע (חולה) בשחפת או אפילו עיוור מלידה? הלא טבעה הטוב והנדיב בשום אופן לא היה נותן לה להזניח (לעזוב) ילד מוכה גורל (בלי מזל), להניחו לאסונו ולהסתלק לה? לו רק הייתי ילד נכה בלי רגליים, לו רק רצתי בעוד מועד (בזמן) אל מתחת לגלגלי מכונת חולפת (עוברת) ונדרסתי וקטעו (הורידו) לי את שתי רגלי, אולי הייתה אמי מתמלאת רחמים? לא נוטשת (עוזבת)? נשארת להמשיך לטפל בי?

אם אמי עזבה אותי ככה, בלי להביט לאחור, הלא זהו ודאי סימן שאף פעם היא לא אהבה אותי: כשאוהבים, כך היא עצמה לימדה אותי, כשאוהבים סולחים על הכל חוץ מאשר על בגידה. סולחים גם על ההצקות (הפרעות), גם על הכובע שאבר וגם על הקישואים שהושארו בצלחת.

לנטוש (לעזוב) זה לבגוד. והיא – בשנינו, גם באבא וגם בי. בחיים אני לא הייתי קם ועוזב אותה ככה, למרות המיגרנות שלה, למרות שעכשיו אני כבר יודע שאף פעם היא לא אהבה אותנו, בחיים הרי לא הייתי עוזב אותה, למרות כל השתיקות הארוכות שלה וההסתגרויות בחדר חשוך וכל מצבי הרוח. הייתי לפעמים מתרגז, אולי לפעמים אפילו לא מדבר

אמי הפסיקה את חייה

אמי הפסיקה את חייה ברירת אהותה ברחוב בן יהודה בתל-אביב, בלילה שבין מוצאי שבת לבין יום ראשון, שישה בינואר 1952, הוא יום ח' בטבת תשי"ב. ... היא הייתה בת שלושים ותשע במותה. אני הייתי בן שתיים-עשרה וחצי.

... אני לא הייתי בהלוויית אמי: הרודה לילה, לאה קליש בר-סמכא, שהייתה מוחזקת אצלנו מומחית לרגשות בכלל ולחינוך ילדים בפרט, חששה (פחדה) מפני השפעותיה הקשות של הקבורה על נפש הילד. מאז מות אמי, קצת סלדתי (התרחקתי) מפני כל הרגשות, ובייחוד רציתי להתרחק אחת ולתמיד מנשים רגישות. באשר הן.

אחרי מות אמי

בשבועות ובחודשים שאחרי מות אמי לא חשבתי אף לרגע על הסבל שלה. אטמתי (סגרתי) את עצמי לשוועה (צעקה) הלא נשמעת שנותרה (שנשארה) אחריה ואולי ריחפה ("צפה") כל הימים בין חדרי הדירה. טיפת רחמים לא הייתה בי. גם לא געגועים. גם לא אבל על מות אמי: מרוב עלבון ומרוב כעס לא נותר בי מקום לשום רגש אחר. כשהייתי מבחין (רואה), למשל, בסינרה המשובץ שנותר תלוי עוד כמה שבועות אחרי מותה על וו מאחורי דלת המטבח, הייתי מתמלא כעס כאילו הסינר הזה זורה (שופר) מלת. בלי הרחצה של אמי, הפודרייה, מברשת השיער על המדף הירוק שלה בחדר האמבטיה פגעו בי כאילו נותרו שם בכוננה ללעוג (לצחוק) לי. פינת הספרים שלה. נעליה הריקות. הד (אקו) ריחה שהמשיך עוד זמן מה לנשוב בפני בכל פעם שפתחתי את דלת הצד של

אמא בארון הבגדים, הכל עורר בי זעם (כעס) חסר אונים (בלי כוח). כאילו הסוודר שלה, שהתגנב אי-כך אל ערמת סוודרים שלי, מגחך אלי (לועג לי) גיחוך גס של שמחה לאיד (שמחה על צער של מישהו אחר).

כעסתי עליה שהסתלקה בלי להיפרד, בלי חיבוק, בלי מלת הספר: הלא אפילו מזר גמור, אפילו מנושא מכתבים או מרוכל הסדקית (מוכר) שבדלת, אמי לא הייתה מסוגלת להיפרד בלי להציע פוס מים, בלי חיוך, בלי התנצלות קלה, בלי שתיים-שלוש מלים נעימות. בכל שנות ילדותי היא מעולם לא השאירה אותי לבדי במכולת, או בחצר זרה, או בגינה הציבורית. איד יכלה? כעסתי עליה גם בשמו של אבא, שאשתו ביישה אותו ככה, הציגה אותו ככלי ריק (שום דבר), כמו שרואים בקומדיות בקולנוע, קמה ונעלמה לה פתאום ואיננה, כאילו ברחו מפניו עם גבר זר. אני, במשך כל שנות ילדותי, אם הייתי נעלם להם אפילו לשעתיים-שלוש, מיד היו נוזפים בי (פועסים עלי) ומענישים: חוק קבוע היה אצלנו, מי שהולך מודיע תמיד לאן הוא הולך ולכמה זמן ומתי ישוב. או משאיר לפחות פתק במקום הקבוע, תחת האגרטה (ואזה לפרחים).

כל אחד מאתנו. ככה קמים ועוזבים, בגסות, באמצע המשפט? הלא היא עצמה הייתה עומדת בכל פחותיה על משמר הטאקט, האדיבות, רוח ההליכות, ההתאמצות התמידית שלא לפגוע ולא להכאיב, ההתחשבות בזולת (באחר), העדינות! איד יכלה? שנאתי אותה.

כעבור שבועות אחדים דעה (נעשה חלש יותר) הכעס. ויחד עם הכעס כאילו אבדה לי מין שכבת מגן (משהו

"העבד" הוא המלך

ההצגה המצליחה של תיאטרון גשר היא הצגת השנה בתיאטרון הישראלי

ההצגה "העבד", של תיאטרון גשר, היא הזוכה הגדולה של פרס התיאטרון הישראלי. טקס חלוקת הפרסים התקיים בסוף השבוע וסיכם את פעילות התיאטרונים לשנת 2002. ההצגה "העבד" היא

עיבוד של הפמאי יבגניי אריה לספרו של יצחק פשביס זינגר. היא זכתה בפרס ההצגה הטובה, הבימוי הטוב (יבגניי אריה), השחקנית הראשית (יבגנייה דודינה, בתמונה), התאורה והתפאורה.

שלום מוסיקלי

שלושת השותפים לדיסק החדש: סאלם דרוויש, ג'ורג' סמעאן ואהוד בנאי (מאחור)

"בעבודה המשותפת רצינו להגיד שנשארה פה תקווה: ערבים ויהודים עושים מוסיקה יחד". כך אמר המוסיקאי הערבי-ישראלי סאלם דרוויש, בראיון לעמוד אורן בעיתון "ידיעות אחרונות". דרוויש התראיין לכבוד צאת דיסק חדש, המשותף לו ולמוסיקאים אהוד בנאי וג'ורג' סמעאן.

אהוד בנאי הוא מוסיקאי מצליח ומוערך שיש הערכה רבה אליו. כבר 17 שנים הוא עובד, בין היתר, גם עם דרוויש וסמעאן, זמרים ונגנים ערבים מהגליל. הדיסק החדש הוא התוצאה של שנות העבודה הארוכות שלהם. השלושה שרים ומנגנים בעיקר את שיריהם של האחים רחבאני, מוסיקאים לבנונים. חוץ משיר אחד, שתורגם לעברית, שאר השירים בדיסק מושרים בשפה הערבית.

עוד אמר דרוויש בראיון: "אנחנו לא אוהבים להשתמש במושג 'דו-קיום'. יש קהל למוסיקה שלנו, יש לה קיום, בין (גם) בערבית ובין בעברית". כולנו תקווה שהדיסק יצליח גם בארץ וגם בחוץ לארץ.

גנבתיו). לו רק הייתי מפסיק עם המחשבות המכוערות ולעולם לא מרשה ליד שלי להיכנס אף לרגע בלילה לתוך המכנסי פיג'מה - לו רק הייתי כמו כולם, שווה שתהיה גם לי אמה.

★★★

כעבור שנה או שנתיים, אחרי שעזבתי את הבית והלכתי לחיות כילד-חוץ בקיבוץ חולדה, התחלתי אט-אט לחשוב לפעמים גם עליה. לפנות ערב, אחרי שעות הלימודים ואחרי העבודה והמקלחת, בשעה שכל ילדי הקיבוץ היו הולכים, מקולחים ונחפזים ולבושים בגדי ערב, לבלות קצת בבתי הוריהם, ורק אותי היו משאירים יחיד ותמהוני (מוזר) בין הביתנים (בתים קטנים) הריקים, הייתי הולך להתבודד על ספסל העץ בתוך חדר העיתונים שבצריף השקוע, מאחורי מחסן ההלבשה (מחסן הבגדים של הקיבוץ).

בלי להדליק את החשמל הייתי יושב שם חצי שעה או שעה ומעביר לעיני, תמונה-תמונה, את סוף חייה. באותם הימים כבר ניסיתי להתחיל לנחש בכוחות עצמי קצת ממה שמעולם לא דובר עליו אצלנו, לא ביני לבין אמי, לא ביני לבין אבא, וכנראה שגם לא בין שניהם.

בכל פעם שאני קורא מחדש את שורות הפתיחה של הסיפור "בדמי ימיה" מאת עגנון, השורות ההן מחזירות אלי את השנה האחרונה לחיי אמי:

"בדמי ימיה (בגיל צעיר) מתה אמי. כבת שלושים שנה ושנה הייתה אמי במוותה. מעט ורעים היו ימי שני (שנות) חייה. כל היום ישבה בבית. ומן הבית לא יצאה. רעותיה (חברותיה) ושכנותיה לא באו לבקרה וגם אבי לא הקדיש את

קרואיו (כמו: לא כיבד את אורחיו). דומם (בשקט) עמד ביתנו ביגונו (צערו), דלתיו לזר לא נפתחו. על מיטתה שכבה אמי ודבריה היו מעטים... מה אהבתי את קולה. פעמים הרבה פתחתי את הדלת למען תשאל מי בא. ילדות הייתה בי. לעתים ירדה מעל משכבה (מיטתה) ותשב בחלון".

(שורות אלה אני מעתיק כעת מתוך הספר הרק שבהוצאת הספרייה הקטנה של שוקן, שעל עמודו הראשון רשם ש"י עגנון הקדשה לאמי ולאבי; אחרי מות אבי לקחתי לי מספרייתו גם את הספרון הזה). מיום שגיליתי את "בדמי ימיה", בהיותי כבן חמש-עשרה, השויתי את עצמי לתרצה (האם בסיפור של עגנון).

ההמשך - בעמוד 15

אתה יום-יומיים, אבל לא קם ונוטש אותה לתמיד. בחיים (אף פעם) לא.

כל האמהות אוהבות את הילדים שלהן: כאלה הם חוקי הטבע. אפילו חתולה. או עז. אפילו אמהות של פושעים ורוצחים. אפילו אמהות של מפלצות (יצורים מפחידים). זה שרק אותי אי-אפשר היה לאהוב, זה שאמא שלי ברחה ממני, זה רק מוכיח שאותי פשוט אין בעד מה לאהוב. שלא מגיעה לי אהבה. משהו לא בסדר אתי, משהו נורא מאוד, משהו דוחה ומבעית (מפחיד), משהו מזוויע (רע מאוד) באמת, מאוס (לא אהוב) עוד יותר מאשר מום או פיגור או טירוף (שיגעון). משהו נתעב (רע מאוד) בי ללא תקנה (בלי סיפוי), משהו כל-כך איום עד שאפילו אמי, אשה נפשית ועדינת רגשות, אשה שידעה להרעיף (לתת הרבה) אהבה על ציפור, על קבוצת בסמטה, על גור פלב תועה (לא מוצא את הדרך), אפילו היא לא יכלה כבר להמשיך לסבול אותי והיתה מוכרחה לקום סוף-סוף ולברוח ממני הכי רחוק שרק יכלה לברוח. בערבית יש פתגם כזה, כל קירד בעין אמו - ר'זאל, כל קוף בעיני אמו הוא

ילדים ומורים בקיבוץ חולדה, בשנות החמישים

עופר איילים. חוץ ממני. לו רק הייתי גם אני מתוק, לפחות קצת, כמו שכל הילדים בעולם מתוקים לאמא שלהם, אפילו הילדים הכי מכווערים (לא יפים) ורעים, אפילו המופרעים האלימים ההם שמגורשים לתמיד מבית-הספר - לו רק הייתי טוב - לו רק הייתי מתנהג כמו שאלף פעמים היא ביקשה ממני להתנהג ואני המטומטם התעקשתי ולא שמעתי בקולה - לו רק לא שברתי לה אז, אחרי ליל הסדר, את הקערית הפחולה ההיא שהגיעה אליה בירושה מאמא של סבתא שלה - לו רק הייתי כל בוקר מצחצח שיניים טוב-טוב, מצחצח גם למעלה ולמטה ומסביב ובפינות של הפה, בלי לרמות (לשקר) - לו רק לא הייתי גונב אז את החצי לירה מתוך הארנק שלה, ועוד משקר ומכחיש בחוצפה שגנבתי (אומר: לא

סיפור על אהבה וחושך

המשך מעמוד 11

לא דיברתי

גם כחלוף ימי האבל, כאשר התרוקן סוף-סוף הבית ואני נעלנו מאחורינו את הדלת ונשארו רק הוא ואני, כמעט שלא דיברנו בינינו. מלבד בדברים ההכרחיים ביותר: דלת המטבח תקועה. היום לא הביאו דואר. האמבטיה פנויה אבל חסר שם נייר טואלט. גם נמנענו שנינו מלפגוש זה את עיניו של זה: כאילו התביישנו מאוד בדבר מה, משהו שעוללנו (עשינו דבר רע) שנינו וטוב היה לולי (אילו לא) עוללנו אותו ולכל הפחות מוטב לו רק אפשר היה להתבייש בשקט ובלי שותף היודע עליה כל מה שאתה יודע עליו.

על אמי לא דיברנו אף פעם. אף לא מלה אחת. גם לא על עצמנו. גם לא על נושאים שיש בהם ריח של רגש. דיברנו על המלחמה הקרה. דיברנו על רצח המלך עבדאללה ועל איומי הסיבוב השני. אבא טרח להסביר לי מה ההבדל שבין סמל לבין משל ואלגוריה ובין סאגה לבין לגנדה. גם את ההבדלים שבין הליברליזם לבין הסוציאלי-דמוקרטיה ביאר לי בבהירות ובדיוק.

...על אמי לא דיברתי כמעט אף פעם במשך שנות חיי עד עכשיו, עד פתיבת הרפים האלה. לא עם אבי ולא עם אשתי ולא עם ילדי ולא עם שום אדם. אחרי מות אבי, גם עליו כמעט לא דיברתי. כאילו הייתי אסופי (ילד בלי הורים).

הלכתי לבדי

בגיל ארבע-עשרה וחצי, כשנתיים אחרי מות אמי, קמתי והרגתי את אבא והרגתי את פל ירושלים, שיניתי את שמי והלכתי לבדי לקיבוץ חולדה, כדי לחיות שם מעל החורבות (הריסות). הרגתי אותו בעיקר בכך ששיניתי את שמי.

★★★

אבי הספיק עוד לפני מותו (בשנת 1970) לקרוא את שלושת ספרי הראשונים, שלא לגמרי נהנה מהם. אמי, כמובן, לא הספיקה לראות אלא את חיבורי בית-הספר שקתבתי, וקצת חרוזים ילדותיים שחרזתי בתקווה לגעת במוזות שהיא אהבה לספר לי על דבר קיומו.

- סוף הסדרה -

פרשת תזריע

פרשת תזריע נחשבת לפרשה "קשה", כי היא עוסקת בסוגי טהרה שאינם נהוגים כיום.

הפרשה דנה במחלת הצרעת (לפרוס) ובנגעים (מחלות) נוספים, שהיו בימי המקרא בטיפולם של הכוהנים, והיום הם בתחום טיפולם של הרופאים. אנו לא נעסוק השבוע במחלות, אלא בנושא נעים יותר: האשה היולדת, או ליתר דיוק - העובר (תינוק לפני שנולד) שבבטן אמו.

הפרשה פותחת במלים: **"וידבר ה' אל משה לאמור: דבר אל בני ישראל לאמור: אשה כי תזריע וילדה זכר..."** (ויקרא פרק י"ב, פסוקים א-ב). חז"ל (חכמינו זכרונם לברכה) מתארים את האדם כשהוא עודנו בבטן אמו, לפני שיצא לאוויר העולם.

התלמוד מביא תיאור יפה ומיוחד של התינוק בבטן אמו. נביא קטע קצר ממנו:

"דרש (אמר) רבי שמלאי: למה הולד (התינוק) דומה במעי (בבטן) אמו? לפנקס שמקופל ומונח, ידיו על צדעיו (צדי הראש) וראשו מונח לו בין ברכיו ופיו סתום וטבורו (מרכז הבטן) פתוח; והוא אוכל ממה שאמו אוכלת ושותה ממה שאמו שותה; וכיוון שיצא (כאשר יצא) לאוויר העולם, נפתח הסתום ונסתם הפתוח, שאלמלא כן, אינו יכול לחיות אפילו שעה אחת. ונר דולק לו על ראשו וצופה ומביט (מסתכל) מסוף העולם ועד סופו... ואין לך ימים שאדם שרוי (נמצא) בטובה

יותר מאותם הימים..." (מסכת נידה, דף ל' עמוד ב). כך ראו חכמי התלמוד את האדם עוד בטרם (לפני ש...) בא לעולם. הוא מונח כפנקס מקופל. רק כאשר ייולד - הפנקס ייפתח ובכל יום יימלאו דפיו. האדם, במעשיו ובהתנהגותו, "יכתוב" את דפי פנקס החיים שלו - **"וכל מעשיך בספר נכתבים"**.

מה ייכתב בפנקס? זאת עדיין אין איש יודע. רק בסוף ימיו של האדם יהיה הפנקס מלא. יהיו בו דפים של כישלון ודפים של הצלחה. דפים של עצב ודפים של שמחה, דפים של ייאוש ודפים של תקווה. כל יום והדף שלו. כל אדם ו"הפנקס" שלו. **"ונר דולק לו על ראשו"** - כל אדם יש לו "נר דולק" מעל ראשו, עוד לפני שנולד. יש היודע להפוך את הנר לאבוקה, ללפיד (נר גדול), ויש המכבה גם את הנר הקטן ויוצר סביבו חושך ואפלה. הנר הדולק הוא סמל לתבונה ולחוכמה שניתנה לאדם, ומעתה הכל תלוי באדם: ברצון, ביכולת ובשאיפות שלו.

"ואין לך ימים שאדם שרוי בטובה יותר מאותם הימים". המבחנים הגדולים יבואו רק לאחר מכן.

עם זאת, עלינו לזכור שאין לאדם אפשרות לחזור למעי אמו או אל שנים עברו, גם אם היו אלה ימים יפים ביותר. על האדם להיות ריאלי (מציאותי), ותמיד להשתדל ללכת קדימה.

התלמוד

התלמוד הוא היצירה הגדולה והחשובה ביותר שנתחברה ביהדות - לצד התנ"ך. התלמוד הוא סיכום של התורה שבעל-פה (ההסברים והפרשנות לחמישה חומשי תורה), שפיתחו חכמי ארץ ישראל וחכמי בבל (עיראק של היום) במשך מאות שנים, עד לתחילת ימי הביניים. התלמוד הוא שם כולל לתורה שבעל-פה - משנה, תוספתא, גמרא, מדרשי הלכה ואגדה.

התלמוד מורכב משישה סדרים (ש"ס - שישה חלקים גדולים): זרעים, מועד, נשים, נזיקין, קודשים וטהרות; והוא כולל 63 מסכתות (מסכת - פרק גדול).

התלמוד הוא אוסף של חוקים, דברי אגדה ופילוסופיה, חוכמת חיים, היסטוריה ומדע, וכן סיפורי מעשיות והומור.

אף-על-פי שהתלמוד מבוסס על העיקרון (הפרינציפ) של העברת המסורת והסמכות (אוטוריטה) מדור לדור, הוא מורכב משקלא וטריא (בארמית - משא ומתן), ויפות, דיון, חקר וניתוח של כל נושא ועניין. התלמוד הוא ספר שנועד לעיון ולימוד, וכזה היה בכל הדורות. ערפו לחיי היהדות הוא עצום, בכך שקבע את אורח החיים היהודי ועיצב (בנה) את דמות היהדות. התלמוד שחובר בארץ ישראל נקרא "התלמוד הירושלמי". התלמוד שחובר בבבל נקרא "התלמוד הבבלי" - והוא המקובל יותר.

יוסי בר-נוי-בוכריץ

ירושלים 5.29	תל-אביב 5.45	חיפה 5.36	באר-שבע 5.47	ערב שבת מוצ"ש 6.43	תל-אביב 5.45	חיפה 5.36	באר-שבע 5.47	ערב שבת מוצ"ש 6.45	ירושלים 5.29

זמני הדלקת הנרות